

EIGENBELANG IS WAARDEVOLLE BOUWSTEEN VOOR TRANSFORMATIEPROCES

Bulgaarse modernistische buitenwijken verrassende inspiratiebron voor stedelijke vernieuwing

tekst gepubliceerd op 24-01-2010 op ruimtevolk.nl

<http://ruimtevolk.nl/eigenbelang-is-waardevolle-bouwsteen-voor-transformatieproces/>

Op het modernisme geïnspireerde woonwijken hebben het imago van een plezierige leefomgeving verloren. In feite zijn ze een belemmering geworden in een wereld van neoliberalisme waar de individuele uitlating ver boven de onderlinge samenwerking staat. Ooit bedoeld als buurten voor collectief wonen, zijn deze gebieden verworpen tot plekken waar bewoners allesbehalve geïnteresseerd zijn in gezamenlijk wonen. De opstelling van de publieke ruimte en de relatie met het privé domein zijn gebaseerd op een systeem waar de gemeente continu alle publieke, en soms ook private eigendommen verzorgen. Als gevolg hiervan kunnen modernistische wijken niet bestaan op een fatsoenlijke manier zonder een soort 'intensive care' van de overheid. Daardoor zijn bewoners veelal verworpen tot gebruikers, of zelfs passieve waarnemers in plaats van deelnemers aan deze ruimten. De manier waarop de modernistische woonwijken zijn veranderd, verschilt per land. Er zijn interessante buitenlandse voorbeelden waarvan de herontwikkelaars van Nederlandse naoorlogse buitenwijken veel kunnen leren. Zo kan inspiratie gezocht worden in de Oost-Europese 'plattenbau' wijken.

'Plattenbau' is de vorm van industriële woningbouw waarbij met prefab betonpanelen in het communistische Europa massaal flatgebouwen neergezet werden. Er zijn talloze gebouwen en wijken op zulke wijze gebouwd tussen 1960 en 1989. Vooral 'rommelige' landen zoals Bulgarije zijn een goed voorbeeld van de metamorfose, die deze gebieden hebben ondergaan.

Na de val van de Muur werd de Bulgaarse 'plattenbau' wijk een laboratorium voor de transformatie van een gecentraliseerd staatssysteem naar wild kapitalisme. De nieuwe waarde die aan privé-eigendom werd gehecht, leidde tot een nieuw gebruik van de voorsteden, vaak in sterk contrast met de oorspronkelijke socialistische stadsplanning. Groene ruimten werden gebruikt voor het parkeren van auto's, of zelfs voor het neerzetten van gebouwen. Woningen op de begane grond werden winkels, kantoren openden hun deuren op hogere verdiepingen van appartementencomplexen. En aanpassingen aan de binnen- of buitenkant van de woningen werden uitsluitend uitgevoerd op basis van de grillen van de eigenaar.

Wat de Bulgaarse werkelijkheid nog interessanter voor de Nederlandse context maakt, is dat de meeste woningen, ongeveer 95 procent, in deze gebieden in Bulgarije koopwoningen zijn. Privé-eigendom, de noodzaak van economische activiteit, en het gebrek aan een sterke administratie resulteerde in Bulgarije in een grote diversiteit van gevels, gebouwenbeheer en beheer van de buitenruimte in deze buitenwijken. Van slaapsteden werden deze gebieden getransformeerd tot multifunctionele wijken, opnieuw gevormd door de activiteiten van hun bewoners of gebruikers.

Burger participatie op zijn Bulgaars (foto: Martin Angelov)

De Bulgaarse context is natuurlijk verre van perfect. Dezelfde krachten die de Bulgaarse slaapwijken hebben getransformeerd hebben ook chaos en vele onopgeloste juridische situaties veroorzaakt. Het probleem ligt in Bulgarije vooral aan het gebrek aan een gezamenlijke structuur. De gemeente stimuleert geen privé-initiatieven, maar probeert juist alles onder controle te krijgen. Wat veel architecten, planologen of politici niet zien is dat het initiatief van particulieren in de Bulgaarse voorsteden ook de oplossing kan vormen om het negatieve imago van de betonbuitenwijken te veranderen. De energie en het kapitaal aanwezig in dergelijke gebieden, kunnen gebruikt worden als een sterke generator voor een duurzame, stedelijke leefgemeenschap.

Hetzelfde principe kan ook in de Nederlands context gebruikt worden. In plaats van slopen kan het bestaande stedenbouwkundig plan (straten, open ruimtes, gebouwen) gebruikt worden als een infrastructuur waarop een duurzamer, sociaal systeem ontwikkeld kan worden. Hergebruik in plaats van te slopen! Hergebruik betekent een radicaal nieuw begrip van de relatie publiek-privaat in deze voorsteden. In feite is de verkeerde positionering van het individu in de gemeenschappelijke ruimte en de grijze monofunctionaliteit van deze gebieden de belangrijkste reden geweest voor het mislukken van de 'plattenbau' voorsteden. Geïsoleerde ruimten in eindeloos 'niemandsland' moeten omgezet worden in ruimten waar de

belangen, interesses en initiatieven van de gebruikers een fysieke vorm kunnen nemen. Het eigenbelang van de burger moet de bouwsteen worden voor een samenleving van deelnemers. Monofunctionaliteit moet plaats maken voor privé- of gezamenlijke initiatieven. Geen generieke ruimtes meer, maar een toe-eigenbare speelruimte van verschillen. En dat betekent niet dat diversiteit alleen maar gebaseerd moet zijn op 'exotische' architectuur, zoals bij het Le Midi complex van Geurst & Schulze Architecten in Rotterdam. Een veel beter Nederlands voorbeeld zijn de 'klushuizen' waar bewoners hun eigen omgeving creëren waardoor een gevoel van betrokkenheid ontstaat.

Geen sprake van slaapwijken meer (foto: Deljan Kovachev)

Er is een dringende behoefte om bestaande buitenwijken te herdefiniëren. Het herontwikkelen van Nederlandse modernistische wijken kan verder gaan dan de menging van verschillende bevolkingsgroepen of de toevoeging van winkelcentra hier en daar. Het woningbouwbeleid is nog steeds gebaseerd op een gecentraliseerd systeem waar woningcorporaties of deelgemeentes verantwoordelijkheid dragen. Maar als actieve bewoners een rol kunnen spelen in het vormgeven van hun woon- of werkomgeving is de kans groot dat de ontwikkeling van sociaal, duurzaam en flexibele wijken succesvol is. Het bestuderen van nieuwe vormen van samenwerking tussen bewoners en hun omgeving kan de consument mogelijk veranderen in een burger.